Выльăх пăхакансен пĕрлехи кунĕнче

Ĕç хăрушсăрлăхĕ - ăнăçу никĕсĕ

Иртнĕ эрнере районти выльăх-чĕрлĕх патĕнче вăй хуракансен пĕрлехи кунĕ пулчĕ. Район администрацийĕн ответлă специалисчĕсем, ял хуçалăх пайĕнче ĕçлекенсем, выльăх чирĕсемпе кĕрешекен районти станцире вăй хуракансем çак кун йăлана кĕнĕ йĕркепе районти кашни ял хуçалăх производство кооперативне, агрофирмăна çитсе курчĕç, выльăх-чĕрлĕх ĕрчетес ĕç вырăнсенче епле пынипе паллашрĕç. Кун йĕркинче рынок хутшăнăвĕсенче хуçалăхсен аталанăвне тивĕçлĕ шайра тытса хăварма алă айĕнчи мелсемпе тухăçлăрах усă курасси, çакна валли ĕç тата производство дисциплинине çирĕп тытасси, кашни специалистăн хăйĕн ĕçне критикăлла хак пама вĕренесси пулчĕ.

Районти лару-тăру

Кăçалхи çанталăк йĕпе-сапапа нушалантармарĕ. Кĕрхи ĕçсем те вăрăма тăсăлмарĕç. Кунпа пĕрлех малашлăха пăхакан валли обществăлла выльăх-чĕрлĕх фермисене хĕле хатĕрлессипе те тухăçлă ĕçлеме условисем çителĕклĕ пулчĕç. Ĕлĕкренпе кĕрхи уй-хир ĕçĕсем вĕçленнĕ хыççăн çĕр ĕçченĕ каннă, кĕр мăнтăрĕпе ĕçкĕ-çикĕ ирттернĕ. Анчах пирĕнтен чылайăшĕн паян савăнма иртерех-ха. Хăш-пĕр «специалистсен» «тăрăшулăхĕпех» паян чылай фермăсенче тислĕк ыйтăвĕ çивĕч тăрать, выльăхсем шыв çуккипе аптăрани пите хĕретет, юлашки икĕ тĕслĕхе пула фермăсенчи ĕç дисциплини ускахлать.

Ĕç кăтартăвĕсем

Кăçалхи хĕл тапхăрĕн 1-мĕш уйăхĕнче пĕрлешÿллĕ хуçалăхсенче 98 тонна ашкакай (пĕлтĕрхи октябрьте – 179 тонна), 599,1 тонна сĕт (пĕлтĕрхин 99,6 процентĕ) туса илнĕ. Майракаллă шултра выльăхсемпе (850 грамм) сыснасен (440 грамм) вăтам ÿт ÿсуслăхĕ иртнĕ çулхинчен пысăкрах пулни тата кăçал хĕл касма выльăх апатне условнăй пĕр пуç валли 22 центнер хатĕрлени производствăна аталантарма майсем пуррине çирĕплетсе парать. Паян выльăхсене хĕл каçарас тапхăр «Оринино», «Герой», Суворов ячĕпе хисепленекен, «Восток», Ильич ячĕпе хисепленекен хуçалăхсенче кал-кал пырать.

Суворов яч. хис. хуçалăхра

Хуçалăхри ферма коллективĕсенче пулсан тата вунă уйăх кăтартăвĕсене тишкерсен, вĕсене районти ытти хуçалăхсеннипе танлаштарсан, Анаткассисем çĕннине хăвăрт алла илни, производствăна аталантарасси çине пысăк тимлĕх уйăрни, РФ Президенчĕ çул панă «АПК-на аталантарасси» наци проекчĕ паракан пулăшусемпе çителĕклĕ усă курни куç умне тухать. Мĕн çинче никĕсленеççĕ-ха вĕсем?

Хуçалăха выльăхсем валли апат çителĕклине, фермăсене хĕле лайăх хатĕрленине, ĕç йĕркелĕвĕ ытларах продукци илме май пурнине пăхмасăрах паян ĕç хăрушсăрлăхĕ çинче чарăнса тăрас килет. Ĕç хăрушсăрлăхне пăхăнмасан пирĕн ырă малашлăх та, пысăк тухăçлăх та иккĕленÿллĕ.

Пĕр-икĕ уйăх каялла Чăваш Республикинчи патшалăх ĕç инспекцийĕпе район прокуратури производствăра ĕç хăрушсăрлăхне епле пăхăннипе интересленсе «Оринино», Суворов яч. хис., Е. Андреев яч. хис., «Передовик» хуçалăхсемпе йывăç материалсемпе ĕçлекен Н. Васильев индивидуаллă предпринимателе тĕрĕслерĕç. Суворов яч. хис. хуçалăх тĕрĕслевре палăрнă асăрхаттарусемпе тивĕçлĕ пĕтĕмлетÿсем турĕ, çитменлĕхсене çийĕнчех пĕтерме пуçларĕ. Нумай асăрхаттарусем вырăн тупрĕç пулсан та, Суворов яч. хис. хуçалăх вĕсене пĕтерме май пуррине ĕçпе кăтартса парать. Çапла вара ĕç условийĕсене лайăхлатма йышăннă план, ĕç сыхлавĕн кабинетне тăвасси, ĕç хăрушсăрлăхĕпе вĕрентÿ ирттересси, мастерскойĕнчи 3 тоннăллă кран-балкăна техника тĕлĕшĕнчен тĕрĕслесси, юсав мастерскойĕнче электроустановкăсем çине хÿтлĕх щичĕсем вырнаçтарасси, водительсемпе рейс умĕн тата ун хыççăн медицина тĕрĕслевĕ ирттересси, тĕп инженерпа энергетика тата ĕç хăрушсăрлăх комиссийĕн членĕсене ĕç хăрушсăрлăхне вĕрентесси, пушар щичĕсене комплектласси вырăнтан тапраннă.

Çак ырă тĕслĕхе ытти хуçалăхсенче те тĕрĕслевсем çитиччен туса ирттерсен аванрах пулмаллаччĕ. Кунпа пĕрлех Раççей Федерацийĕн Ĕç Кодексĕн 225-мĕш статйипе паллаштарни те ытлашши пулмĕ. Унта пур специальноçпа ĕçлекенсен те ĕç хăрушсăрлăхĕпе çулленех вĕрентÿре пулмалли пирки калинă. Манмалла мар, çак статьях ертÿçĕсене те вĕсене вĕрентессине çуллен йĕркелеме ыйтать. Вĕрентÿсем ирттерме вырăнсенче ятарлă комиссисем йĕркелемелле. Саккунпа килĕшÿллĕ пулас тесен, вĕрентĕве ятарлă протоколсенче палăртса хăвармалла. Паян саккун ыйтнине пăхăнса районти выльăх чирĕсемпе кĕрешекен станцире тата Ильич яч. хис. хуçалăхра çеç пур ĕçченсене те ĕç хăрушсăрлăхне ятарлă программăпа вĕрентнĕ. Хĕл кунĕсенчи пушă вăхăтра ытти хуçалăхсен те хăйсен ĕçченĕсене ĕç хăрушсăрлăхне вĕрентессине йĕркелесен аван пулмаллаччĕ. Çак шанăç тĕрĕслевсем çитиччен е инкек алăкран шаккиччен пурнăçлансан тем пекех. Ун чухне выльăхсене хĕл каçарас тапхăр та ăнăçлă иртсе кайĕ.

А. КУЗЬМИН, Чăваш Республикин Сывлăха сыхлас тата социаллă аталану министерствин районти социаллă хÿтлĕх пайĕн пуслăхĕн сумĕ;
А. БĔЛОВ, район хаçачĕн экономика пайĕн ертÿçи.

Юридици консультацийĕ

«Эпир сире пулăшма хавас»

Кăштах ертÿçĕ çинчен

Асăннă предприятие Светлана Борисовна Феофанова 2009 çулхи ноябрĕн 5-мĕшĕнче патшалăх пулăшнипе районти ĕçпе тивĕçтерекен центр урлă уçнă. С.Б. Феофанова 1978 çулта çуралнă, Оринин ял тăрăхĕнчи Патаккасси ялĕнчен. Муркашра пурăнать. Мускаври гуманитарипе экономика институчĕн юридици факультетне вĕренсе пĕтерне. Хыççăн 2 çул хушши Муркашри техника инвентаризацийĕн бюровĕнче юристра, кайран 5 çул хушши Муркашри кирпĕч заводĕнче кадрсемпе ĕçлекен тата производство пайĕнче юрисконсульт пулса тăрăшнă.

Пирĕн адрес:

Муркаш ялĕ, Октябре 50 çул урам, 25-мĕш çурт («Моргаушагропромснаб», администраци çурчĕ), телефонсем: 62–8–11, 8–927–854–63–03. Пирĕн пата канмалли кунсемсĕр пуçне кашни кунах 8 сехетрен тытăнса 17 сехетчен пыма пултаратăр. Эпир сире яланах пулăшма хавас.

Çакăн пек пулăшусем сĕнетпĕр сире:

1. Çынсене юридици ыйтăвĕсемпе консультацисем парасси.
2. Çынсен куçман пурлăх ыйтăвĕсене татса парасси (документсем пухма, вĕсене регистраци органĕсене тăратма пулăшасси).
3. Предприятисемпе организацисене хăйсен ĕçнехĕлне туса ирттерме юридици пулăшăвĕ парасси (претензисем, килĕшÿсем, вăл шутра гражданла право тата ĕç килĕшĕвĕсем туса хатĕрлесси тата вĕсен экспертизи, предприятисенче право йĕркине пăснă пирки документсем хатĕрлесси).
4. Клиентăн интересĕсене патшалăх влаç органĕсенче, вырăнти самоуправлени органĕсенче, обществăлла пĕрлешÿсенче тата ытти организацисенче хÿтĕлесси.
5. Гражданла ĕçсем тăрăх çынсен интересĕсене судра хÿтĕлесси (иск заявленийĕсем хатĕрлесси тата вĕсене тăратасси, процессуаллă вăхăтсене пăхăннине тĕрĕслесе тăрасси, кассаци çăхавĕсем тата мирлĕ килĕшÿсем хатĕрлесси, ытти процессуаллă ĕçсем).
6. Документсем хатĕрлесси тата вĕсен экспертизи (килĕшÿсем, çырусем, претензисем, иск заявленийĕсем т. ыт. те).

Килти хушма хуçалăх

Ĕнен сĕчĕ чĕлхи çинче

Ялти пурнăç ĕне усрассипе тачă çыхăннă. Аслă ăрури çынсем ĕнене хресченĕн çур пурнăçĕ тесе хаклани те унăн пĕлтерĕшне ÿстерет кăна. Ĕнесем çулла ытларах сĕт параççĕ, анчах ăна сутма хакĕ ÿйнĕ. Хĕлле вара, пасарта сĕт сахал чухне, унăн хакĕ хăпарать. Ĕнесем хĕлле те сĕт нумай паччăр тесен мĕн тумалла-ши?

В. ГАЛКИНА.

Ĕне хĕллехи уйăхсенче сĕт лайăх антартăр тесен ăна ноябрь вĕçĕнче – декабрь пуçламăшĕнче пăрулаттарма тăрăшмалла. Манса ан кайăр, малтанхи вунă кунĕнче вăл сĕт мар, ĕне ырри антарать. Тепĕр виçĕ уйăхĕ – сĕт суса илмелли чи ăнăçлă тапхăр. Ĕнене лайăх çитерсен вăл çак вăхăтра сĕт питĕ нумай антарнă тапхăрăн пĕтĕмĕшле хисепĕн 40 процентĕ чухлĕ продукци пама пултарать. Халăхра ахальтен мар ĕнтĕ ĕнен сĕчĕ чĕлхи çинче тесе калаççĕ. Çитес çул та сирĕн ĕне çак вăхăтра пăрулатăр тесен, ăна февраль уйăхĕнче пĕтĕлентерсе хăварма тăрăшмалла.

Ăратăран килет

Ĕне выльăхпа, сыснасемпе аппаланнă хыççăн хур ĕрчетме шутларăм. Çав ĕмĕтпе кăçал çуркунне инкубатортан 20 ытла хур чĕппи туянтăм. Лайăх ÿссе çитĕнчĕç вĕсем. Паян сĕтел çинчен хур какайĕ каймасть те. Малашлăх пирки шутласа хăшне-пĕрне хăварса хĕл каçарса çитес çул чĕпсем кăларттарас килет. Анчах мĕн чухлĕ аçапа ама хăвармаллине пĕлместĕп.

Е. ГЕРАСИМОВА.

Чăх-чĕп отраслĕ те унта ĕçлекен тăрăшулăхне кура тупăшне парать, çавăнпа та юлашки çулсенче ялта пурăнакансем те хуркăвакал еннелле сулăнни курăнать. Хурсем усрасси пирки пуçланă ыйту çине хуравлас пулсан, малтанах çакна каламалла. Ытларах чухне пĕр хур аçи валли виçĕ ама хăварма хушаççĕ. Тула, Холмогор йышши ăратсем ĕрчетнĕ чухне çакнашкал шай пулни лайăх теççĕ. Çăмăлтарах ăратлисем (Итали, Ланда йышшисем) – харсăртарах, çавăнпа та вĕсемпе ĕçленĕ чух пĕр хур аçи валли 4-5 ама та хăварма юрать. Анчах та сирĕн тĕслĕхре хурсен ăратне пĕлни вырăнлă пулмалла. Пĕлместĕр пулсан, малтанлăха мĕн чухлĕ хур аçи, çавăн чухлĕ ама хăварса пăхăр. Хăш-пĕр аçа пĕр хур амине çеç пĕтĕлентерме, ыттисем патне пымасан та пултарать.

Пĕтĕ амасене пăхасси

Сурăхсем усрама пуçларăм. Кĕçех вĕсен пăранламалла. Çак вăхăтра вĕсене пăхас ĕçре хăйне евĕрлĕхсем пурах-тăр, анчах эпир вĕсене йăлтах пĕлместпĕр. Каласа парсан лайăхчĕ.

Вальăпа Иван СМИРНОВСЕМ.

Тĕрĕс ыйту хускататăр. Хура кĕркуннепе хĕл пуçламăшĕ – сурăхсем йышлă пăранламалли тапхăр. Путексем сывă та çирĕп кĕлеткеллĕ çуралччăр тесен амасене çак вăхăтра лайăх апатпа тăрантармалла. Пăранлас умĕн уйăх çурă е икĕ уйăх юлсан хырăмлăхра лайăх ирĕлекен паха апат памалла.

Уяр çанталăкра сурăхсене уçăлма кăларăр. Кун пек чух амасен апат лайăх анать, вĕсене пăранлама та çăмăлрах пулать. Хырăм ан ÿктĕр тесен çак йĕркесене пăхăнмалла:

– çĕрĕк пахча çимĕçпе шăннă апат памалла мар;
– силос, тымар çимĕç сахалрах пулччăр;
– кăвакарнă апат сиенлĕ;
– ытла сивĕ шыв юрăхсăр.

Сурăхсене тытакан витере ай сарăм хулăн та таса пулмалла. Витере чĕрĕ сывлăш пуласран асăрханмалла. Витĕр çил ан пултăр тесе тăрăшмалла.Пăранлана вăхăтра витере 14-17 градус ăшă пулмалла.

Пĕтĕ амасене ытти сурăхсенчен уйрăм тытни вырăнлăрах.

В. ИЛЬИН
выльăх тухтăрĕ пухса хатĕрленĕ.

Ача амăшĕсен кунĕнче

Асамлă уяв ĕмĕре асра юлĕ

Иртнĕ вырсарни кун Раççейре 11-мĕш хут Ача амăшĕн кунне уявларăмăр. Шутлатăн та, унăн пĕлтерĕшĕ пысăк. Çакна çĕршыв ертÿçисен шайĕнче те ăнланса илни Раççей мал туртăмлă аталаннине кăтартать.

Анне, аннеçĕм... Çĕр çинче кашниншĕнех вăл чи юратнă та хаклă çын. Анне пулмасан эпĕ те çĕр çине килеймĕттĕм. Çичĕ уйăхра çуралнăран çав вăхăтра 2 килограмм та таяйман эпĕ. Анчах та аттепе анне тăрăшни сая кайман. Нумай ачаллă, туслă та телейлĕ çемьере çитĕнтĕм эпĕ, аслă пĕлÿ илтĕм, савнă мăшăра тупса хам та 5 ача амăшĕ пулса тăтăм. Телейлĕ çын эпĕ. Турă мана ку таранччен телейлĕ шăпа кăна пилленĕ, малашне те çаплах пуласса шанас килет.

Пирĕнтен, аннесенчен, ачасен пуласлăхĕ те, çĕршыв малашлăхĕ те çав тери нумай килеççĕ-çке. Çакна эпир ăнланатпăр.

Пĕчĕк ача çуралсанах амăшĕ ăна хăйĕн кăкăрне ĕмĕртсе, çĕрĕ-çĕрĕпе канăçне çухатса, юратса-ачашласа, ăс-тăн парса çитĕнтерме тăрăшать. Кашни амăшех çапла пулинччĕ çĕр çинче, анчах та самана урапи халĕ ăнланмалла мар кускалать: сывă ашшĕ-амăшĕсемех пепкисене ача çурчĕсенче хăвараççĕ, эрех-пирус серепине лексе ырă шанăç кÿрекен ачисенчен «пăрнаççĕ». Еплерех ăру çитĕнтерĕç вĕсем?

Пурнăç лайăхланса пынă чух çакнашкал ÿкерчĕксем пулмалла мар пек туйăнать, анчах... «Мăнтăр пурнăç пуçа минретет те астарать», – тесе ахальтен каламан аслисем. Çавăн патне çитсе тухрăмăр пулас.

Муркаш тăрăхĕнче мухтава тивĕçлĕ аннесем çав тери нумай: 10, 7-8, 6, 5 ача çуратса пурнăç çулĕ çине кăларнисем чыса тивĕç. Паянхи çамрăк амăшĕсем 2-3 ачаран мала çуратма васкамаççĕ. Ăнланма та пулать, вĕсене сывă ÿстерсе аслă пĕлÿ парса пурнăç çулĕ çине кăларасси – паян уйрăмах çивĕч ыйту.

Ялта пурăнакан тата ял хуçалăхĕнче ĕçлекен ашшĕ-амăшĕсене вара ачисене пурнăç çулĕ çине тулли хăватпа кăларма пушшех йывăр. Çĕршер çын вăй хунă ял хуçалăх предприятийĕсем ăнланмалла мар сăлтавсене пула пĕрин хыççăн тепри панкрута тухаççĕ, çынсем ĕççĕр тăрса юлаççĕ.

Эпĕ те 20 çула яхăн ял хуçалăхĕнче выльăх-чĕрлĕх отраслĕнче аталантарнă çĕрте вăй хутăм. Пирĕн хуçалăх яланах çирĕпписен шутĕнче пулнă. Ирĕх тăраттăмăр та килти хушма хуçалăх ĕçсене пуçтарса хуçалăх фермине васкаттăмăр. Кану кунне, уява пăхмасăрах, сивĕ-йĕпине тиркемесĕрех ырă малашлăхпа ĕçленĕ. Выльăх-чĕрлĕх отраслĕнче вара ытларах хĕрарăмсем – аннесем ĕçлеççĕ. Фермăра вĕсене кунсерен 100-шер пуç выльăх-чĕрлĕх кĕтет. Чунне парса, сывлăхĕсене шеллемесĕр ĕçлетчĕç «Оринино» хуçалăхри выльăх пăхакансем. Оринино салинчи Г. Воробьева, А. Сальникова, Ю. Семенова, О. Федотова, А. Иванова, К. Калашникова, Чăмăшри Г. Толстова, Р. Филиппова сысна ĕрчетекенсем, Н. Налимова, Л. Артемьева, Т. Иванова, Л. Морозова çамрăксем, Атапай тăрăхĕнчи И. Садовникова, Л. Ковалева, В. Вязова, Людăпа Лида Зайцевасем, И. Быкова, И. Вязова т. ыт. те ăшă сăмахсене çеç тивĕç. Вĕсем пурте маттур ĕçченсем тата ача амăшĕсем. Ĕçре те, ялйышра та, çемьере те вĕсем ыттисемшĕн тĕслĕх вырăнне. Пĕлетĕп, хисепе тивĕçлĕ çак аннесен ачисем те çĕршывăн тивĕçлĕ те шанчăклă çыннисем.

Паянхи çамрăк аннесем (вĕсем пирĕншĕн ачасем çеç-ха) паянхи çăмăл мар тата пăтрашăнчăк тапхăрта та хăйсен Турă умĕнчи сăвапла тивĕçне йĕркеллĕ пурнăçласса шанатпăр. Мĕншĕн тесен çĕршывăн шăпи, пурнăçăн малашлăхĕ аннесен тăрăшулăхĕпе тÿрремĕнех çыхăннă.

2 çамрăк пĕрлешеççĕ те çемье çавăраççĕ, ачасем çуратаççĕ. Вĕсене тĕкĕ пама патшалăх ертÿçисем тĕрлĕрен пилотлă программăсем, хушусем кăлараççĕ. Çапах та ырă малашлăх хамăр алăрах, эпир хамăр çемьене тата сывлăха упрама пĕлнинче. Сывă ăру çитĕнтересси – кашни амăшĕн пĕрремĕш тивĕçĕ.

Уяв килет те иртет, анчах Эсир, Амăшĕсем, пурнăçпа туллин киленсе пурăнăр, ачăрсене таса-сывă ÿстерĕр. Чи телейлисем вĕсем – юратма пĕлекенсем тата шанчăка çухатманнисем. Телейлĕ пулăр!

Елена НИКОЛАЕВА.
Муркаш сали.